

उदा :- जाईच्या मांडतावर सूर्याची सोनेरी किरणे पसरली

वरील वाक्यात वर हा शब्द मांडव या नावाला जोडून आला असून त्यांचा पसरली या क्रियापदाची दाखवलेला आहे.

- १) पंतंग झाडावर उडकला
- २) घरासमोर शाळा आहे
- ३) सुर्भ ढगामागे लेपला

- 1) पतंग वर जात आहे
- 2) अचानक समोर गाढव मागे मागे या ठिकाणी विहिर आला
- 3) विहिर होती

1) अर्थविरुद्ध प्रकार (16)	2) साहित शब्दयोगि अंश (5)
1) कालवाचक शब्दयोगि अंश	
2) स्थलवाचक शब्दयोगि अंश	
3) कर्त्तृवाचक	1) नाम साहित
4) हेतुवाचक	2) विशेषण साहित
5) व्यतिरेकवाचक	3) धातु साहित
6) तुलनावाचक	4) क्रिया विशेषण साहित
7) शोभनतावाचक	5) संस्कृत शब्द साहित

- 8) केवल्यवाचक शब्दयोगी अठ्थय
- 9) संग्रहवाचक
- 10) साक्षरवाचक
- 11) संबधवाचक
- 12) भागवाचक
- 13) विनिमयवाचक
- 14) दिक्वाचक
- 15) विरोधवाचक
- 16) परिमाणवाचक ✓ १०२

* साहित शब्दयोगी अठ्थय

- 1) नामसाहित शब्दयोगी अठ्थय
- 2) विवेशनसाहित
- 3) द्योतुसाहित
- 4) क्रियाविशेषणसाहित
- 5) संस्कृतशब्दसाहित

① कालवाचक शब्दयोगी अठ्थय

नामे किंता सर्वनामे यांना जोडून येणाऱ्या व वाक्यातील इतर शब्दाशी संबध दाखवणाऱ्या काळाचा बोध करून देणाऱ्या अठ्थयांना कालवाचक शब्दयोगी अठ्थय म्हणतात

अबोधक, पावेतो, नंतर, आधी, मागे पुढे
पूर्वी, पर्यंत, पासून, मधून, खालून आसून

- १) सुबोदियापुर्वी उठावे
- २) शिमशानंतर पाडवा येतो

② स्थलवाचक शब्दयोगी अर्थ

स्थल / ठिकाणाचा बोध करून देणारा

मागे आत बाहेर अलीकडे महवे पुढे पलीकडे
पुढे समोर जवळ थई पाशी जमद्वय समीप
जजीक कर थाली

- १) नदी पलीकडे गाव
- २) धरासमोर मंदिर आहे

③ कृशवाचक शब्दयोगी अर्थ

[साधन] क्रिया कोणत्या साधनेने घडते त्यावरून
मुळे, कुरवी, योगे, हाती, द्वारा, प

- १) वाऱ्यामुळे कुपडे लवकर वाळतात
- २) मांजराकडून उंदिर मारला गेला

④ हेतुवाचक

करीता, साठी, कारणे, अर्थी, प्रियार्थ निमित्त

- १) जगण्याकरीता अन्न हे
- २) तो तिच्यासाठी मेला
- ३)

Page No. _____
Date _____

⑤ हंगतिरेकवाचक शब्दयोगी

(शिवाय) शिवाय, विना, खेरीज, वाचून
हंगतिरीकत, प्रथा.

तुझ्या शिवाय सहलीला मजा नाही

⑥ तुलनावचक शब्दयोगी

पेक्षा, तर, तम मध्ये परीस
सह्य व्यक्तीपेक्षा राष्ट्रमोठे
माठासा परिस मैदरबरी

⑦ योग्यतावाचक

समान, सम, जोगा, सारखा योग्य प्रमाणे
वरहुकुम

हा पैरु ख्यायोग्य आहे

⑧ केवल्यवाचक

च, ना, मात्र, पण, फक्त, केवळ, ~~कर~~
तो कम करीच ना. (रा. अ)
पतंग आडवर आडवला (क्रि. अ)

⑨ अंगदवाचक

अुहदा, देखील, ही, पण, बरीक,

पोल्याअुहदा नाळल्या

⑩ सहाय्य
समवेत, संगे, सह, सकट, सहित, निहित, सवेत,
साथ, सात वनात गेली

⑪ संबंधवाचक
विशी, विषयी, संबधीत
भारताविषयी माझ्या मनात प्रेम आहे.

⑫ आग्रवाचक
पेकी, पोटी, आतून
कामापोटी पेका दे.
पंधरा पेकी 14 पक्षी उडाले

⑬ विनिमय (आदानप्रदान)
बदल एवजी जागी कर.
साखरे एवजी गुळ द्या

⑭ दिक्वाचक (समोस्वी दिशा)
पुत, प्रति, कडे, लागी
सर्वप्रिती आदर आसावा

⑮ विरुद्धवाचक
विरुद्ध, विन, उलट, उलटे
कोणाविरुद्ध कोणीही वरिड बोलू नये

MP ⑯ परिमाण वाचक ✖ भार
दिवसभार पाडस होता

* **विष्काव्ती प्रतिरूपक शब्दयोगी अव्यये**
 विष्काव्ती प्रत्ययाचे कार्य करणाऱ्या शब्दयोगी अव्ययाला विष्काव्ती प्रतिरूपक शब्दयोगी अव्यय असे म्हणतात.

उदा - लताहून सीता उंच आहे (पंचमी वि)
 लतापेक्षा सीता उंच आहे (लुप्तनाव्याक शब्दयोगी अव्यय)

i) मला पोस्टांनी पत्र मिळाले (तृतीया)
 मला पोस्टाद्वारे पत्र मिळाले

ii) विराट अनुष्काला पाहते (द्वितीया)
 विराट अनुष्काप्रत पाहतो.

iii) हे राज गडिना ठेवले आहे (चतुर्थी)
 राज गडिसाठी ठेवले आहे.

iv) त्याने भारताचा निबंध लिहिला (षष्ठी)
 त्याने भारताविषयी निबंध लिहिला.